

“ŞAIR-BEN”İ ÇÖZÜMLEMENİN İMKÂN(SIZLIĞ)I ÜZERİNE: DAĞLARCA ÖRNEĞİ

Münire Kevser BAŞ

Bir şairin kişiliğini çözümlmek, dahası şair-benini çözümlmek mümkün müdür?” sorusu bu yazının ilhamı oldu. Sezai Karakoç, “şair”in asıl “ben”ini şiirinde aramak gerektiğini dile getirir. Elbette hedeflenen, bir kişilik çözümlmesinin ötesinde zorluklar barındırdığından bu çok da kolay bir iş değildir çünkü şiir üretme anında “ben” özgül bir duyuş hâli üzeredir. Böyle bir çalışmaya girişmek belki de şu ana dek hiçbir şekilde kaydedilmemiş son derece ayrıntılı verilere ihtiyaç gerektirir. Dahası hiç denendiğini duymadığımız böylesi bir çalışmanın ne kadar yetkin bir psikolojik/psikiyatrik bir metodolojiye yaslanması gerektiği de konunun bir diğer zorluğudur. Bütün bunların bilincinde olarak kişilik çözümlmesine dair okuduklarımızı bir araya getirmek suretiyle modern Türk şiirinin önemli isimlerinden Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın şair-benini belki tümüyle çözümlmeye değil ama küçük de olsa anlamaya dair bir katkı oluşturması dileğiyle böyle bir yazı ortaya çıktı.

Dağlarca’nın doksan altı yıl gibi oldukça uzun bir yaşam sürmüş olması, gerek düşünsel gerek duyuşsal anlamda farklı görünümler sergilemiş olma ihtimalini beraberinde getirir. Buradaki amacımız, sadece Çocuk ve Allah’ı oluşturan şair-benin kişilik ve duyuş özelliklerine ilişkin birtakım ipuçları yakalayabilmek ile sınırlıdır.

Kendisi ile yapılan bir söyleşide dile getirdiği, “*Şiirlerimiz en eski çağlardaki genlerin içimize düşmüş anlatımıdır. Bu genlerle evrensel gövdemizi yaşarız.*” (Özen, 1996: 103-104) şeklindeki ifadelerinden Dağlarca’nın şiir üretimi ile insanın evrensel beni arasında bir bağ gördüğü anlaşılmaktadır çünkü şaire göre “Dizelerde kişinin evrensel yaşaması vardır. İlk ozanların yazdığı dizelerde bile bugünkü ozanların ısıısı nasıl varsa, bugün bizim yaz-

dıklarımızda da onların sevgilerinin ısısı vardır. Şiir, ozanlar soyudur.” (Arpa, 2010: 55). Son derece basit görünen bu cümleler bir o kadar da muğlaktır. Peki şair, bu sözleriyle ne anlatmak istemektedir?

Dağlarca'nın bu türden ifadelerini doğru yorumlayabilmek için, öncelikle psikiyatrist Carl Gustav Jung'un kolektif bilinç dışı ve tiplerin sınıflandırılması yaklaşımları bizim için yol gösterici olacaktır.

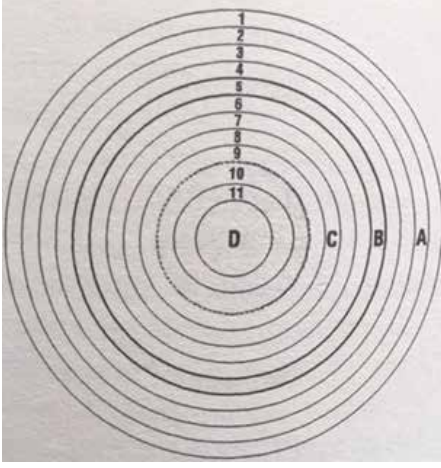
Jung'un insan ruhunu anlamaya yönelik çalışmalarında oluşturduğu kavramlardan biri “kolektif bilinç dışı”dır (Bennet, 2006: 74). Genel tanımla kolektif bilinç dışı (Jung bazen aynı anlamda “nesnel ruh” kavramını da kullanmıştır.) kavramıyla Jung'un “atalarımızın kuşaklar boyu yaşantıları bize aktarılmış, beyin dokumuza işlenmiş” olanı kastettiğini anlamak gerekir (Geçtan, 2002: 165).

Jung'a göre içinde doğduğu dünyanın genel bir imgesi, insanın doğduğu anda içinde zaten vardır. İnsan dış dünyasında içsel imgelerinin genel karşılığı olan nesnelere tanıdıkça bu imgeler bilinçli gerçeğe dönüşürler. Örneğin çocuk; dünyaya geldiğinde kolektif bilinç dışındaki anne imgesi sayesinde, annesini derhâl algılar ve onunla ilişkiye geçer. Dolayısıyla insanın algı ve eğilimlerindeki seçiciliği, kolektif bilinç dışının içeriğiyle açıklanabilir. Bazı şeyleri kolaylıkla algılamamızın ve onlara belirli tepkilerde bulunmamızın nedeni, kolektif bilinç dışında var olan eğilimlerimizdir (Geçtan, 2002: 165).

Jung'a göre kişisel bilinç dışı, bastırılmış çocuksu isteklerden oluşmaktadır. Ancak insanın düşüncesi ve beyni, yalnızca kişisel bilinç dışının etkisi altında değildir. Belki de ondan daha güçlü ve etkin olan, kolektif bilinç dışı alanıdır. Kolektif bilinç dışı, tüm insanlar için ortaktır. Beden ve sinir örgümümüzün yapısında tarihsel soy kütüğümüzle karşılaşırız. İnsan; sadece bedensel değil, ruhsal anlamda da geçmişin izlerini taşır. Kuramsal olarak ruhumuzun yapısından hareketle tüm insanlık tarihini yeniden kurabiliriz çünkü bir kez var olan her şey içimizde varlığını hâlâ sürdürüyordur.

Bu yaklaşımdan yola çıkarak Dağlarca'nın duyusunu, tamamen kolektif bir düzlemin ürünü olarak değerlendirme hatasına düşmemek gerekir çünkü kolektif bilinç dışı kavramından söz ederken hem evrenselliği hem de bireyselliği, aynı düzlemde gerçekleşebilen bir süreç olarak algılamak gerekir. Jung, bu düzlemde bireysellikten de bir şey kaybedilmediğini özellikle vurgulamaktadır. Jung'a göre içgüdüler, kişisel göstergeler içerir ve bizim kişisel özelliğimiz olarak kabul edilir. İçgüdülerin ırklarda müşterek olması, bizim kendi içgüdülerimizdeki kişisel sahiplik duygusunu yok etmez. Ayrıca kolektif bilinç dışı da kişisel olarak deneyimlenir (Bennet, 2006: 74). Dolayısıyla

şairin duyusunun son derece kendine özgü/başka herhangi birinde bulunamayacak olma niteliğine bir zarar gelmesi söz konusu değildir. Dağlarca'nın özellikle “Aklın kendi soyutluğunu izliyorum, oyun yapmıyorum. Dışarıda beğenilmemin nedeni bu. Evrensel aklı izliyorum.” (Arpa, 2010: 42) ifadesinde belirttiği “evrensel akl(ın)” Jung’un anlayışına göre kolektif bilinç dışı alanına ait bir duyuş/algılayış hâli olduğu söylenebileceği gibi, bunu söylemenin kolektif tarafının onun bireyselliğine/biricikliğine engel teşkil etmeyeceği açıktır. Dağlarca'nın bu ifadesi, Jung’un insan bilincini dört bölgeye ayıran şemasını dikkate almamızı gerektirmektedir. Şöyle ki:

1	Duyum	A Bölgesi
2	Düşünce	
3	Sezgi	
4	Duygu	
5	Benlik, İrade	B Bölgesi
6	Anılar	C Bölgesi
7	Öznel Katkılar	
8	Coşkun Etkiler	
9	Ataklar	D Bölgesi
10	Bireysel Bilinçaltı	
11	İrksal Bilinçaltı	

Şekil (Jung, 2012: 114)

Şekilde gösterilen “A” bölgesi bilinci, algıladığımız biçimiyle yani duyum, düşünce, sezgi ve duyu aracılığıyla yönlendiğimiz bilinç dünyasını göstermektedir. A ile C bölgesi arasında geçiş görevi üstlenen 5 no.lu halka yani B bölgesi, benliğin dış dünyadan iç dünyaya geçişini sağlayan eşiği işaret etmektedir. Bilinçli dış dünya, tüm dikkatimizi kendi üzerine çektiğinden bu yardımcı bölgenin fazla farkına varamıyoruz ama bilincin gücü zayıfladığında anılar, öznel katkılar, coşkun etkiler, ataklar, bölgenin yüzeyine geliverirler. Geldikleri yer ise bilinçaltı dediğimiz karanlık bölgedir (Jung, 2012: 115).

Jung; kolektif bilinç dışı olarak nitelediği bu alanı, kişiliğimizdeki etkili güç olarak işaret etmiş ve tüm insanlık tarihinin deneyimlerini kapsayan bu kavram alanını bir ada benzetmesi ile açıklamıştır. Bu ilginç örnek, Dağlarca'nın kişilik özelliklerini anlamamız için önemli bir ipucu işlevi görebilir. Jung'un kolektif bilinç dışını açıklarken kullandığı “ada benzetmesi”, eser boyunca izlenen Dağlarca duyusunun temel nitelikleri ile âdeta aynı noktada bulunmaktadır. Şöyle ki Jung, bir okyanus ortasında bir adadan söz etmektedir. Buna göre adanın görünen kısmı bilincimizdir. Okyanus, kolektif bilinç dışıdır. Ara sıra görülüp ara sıra yok olan kumsal ise bireysel bilinç dışıdır (Jung, 2012: 47).

Bu veriler Çocuk ve Allah'ta tüm eser boyunca rastladığımız yüzmek/akmak/kayma hâllerini anlamakta yardımcı olabilir çünkü eser boyunca sıklıkla eşyanın akış hâlinde algılandığına dair dizeler karşımıza çıkmaktadır. Örneğin:

*Hava içinde yüzen eşya
Hayata devam eden yıldızlar.
“Daireler” (Dağlarca, 2010: 57)*

*Vücuttan akan gece parlayışlarıyla,
Karanlık gölleri duyulur ormanların
“Balkon I” (Dağlarca, 2010: 57)*

Dağlarca duyusu, Yaşar Nabi'nin “balıkçana” olarak nitelediği okyanus içinde yani kolektif bilinç dışı alanında yüzen/kayan/akan bir bilinç hâline karşılık gelmektedir. Dolayısıyla Dağlarca'nın Çocuk ve Allah'ta bulunduğu/konuştuğu varoluş düzeyini bu kolektif bilinç dışı kavramı ile birlikte düşünmemiz mümkündür. Elbette bu duyusu hâlinde yer yer zikzaklar olabilir ve bunları kesinlik arz edecek şekilde ispat etmek mümkün olmayabilir. Bunda şüphesiz böyle bir varoluş hâlini sabitlemenin, bu duyusunun dokusunun niteliğine uygun olmadığını göz önünde bulundurmak gerekir.

Dağlarca duyusunu doğru kavrayabilmek için yararlı olduğunu düşündüğümüz ikinci görüş, insan ruhunu tanımaya yönelik psikanalist yaklaşımlardan sonra bu konuda daha yeni ve farklı açılımlar sağlayan transpersonel(benötesi) psikoloji çalışmalarının bakış açısıdır. Alanın önemli isimlerinden William James “saçaklı bilinç” diye nitelendirdiği insan bilincini, sürekli akan bir ırmağa benzetir. Hatta James; tek bir ırmak değil, aynı yöne akan birkaç ırmak söz konusu olduğunu söyler. Bizim güncel bilincimiz ile görebildiğimiz tek gerçek ırmağın üstünde olduğumuzu varsayar, diğerlerini yadsırız. James, insanın birçok farklı düzlem idrak etme, duyma yetisinin bulunduğu noktasına gelmiş ve “Bütün bu eğitim sürecinin sonunda edindiğim bilgi, hâlihazırdaki bilincimizle oluşan dünyanın aslında var olan birçok bilinç dünyasından sadece bir tanesi olduğu, öte yandan diğer dünyaların da bizim açımızdan anlamlı deneyimler içerdiği” ifadeleriyle ulaştığı sonucu belirtmiştir (Aktaran: Merter, 2011: 50).

James, biz insanların bilincinin/duyusunun her an akmakta olan birkaç ırmaktan oluştuğunu ve her ırmağın kendine ait bir “manzarası” olduğunu savunur. Peki bu ırmakları besleyen düşünceler ketlenirse ne olur? James’in bu konuda: “Düşüncelerinizi engeller ve bu konuda ısrar ederseniz er geç bilinçaltında veya üstünde yeni bir bilinç alanına girer ve burada daha engin bir benliği yaşarsınız. Bu gözlem, tartışılmaz bilimsel veriler arasında benim bildiğim en temel ve en sağlam olanıdır.” tespitinde belirttiği yeni bilinç alanını Dağlarca’nın keşfettiğini ve bunu aşağıdaki dizelerde ifşa ettiğini düşünmek mümkündür (Aktaran: Merter, 2011: 50). “O kadar Kuvvetle Hülya Edeceğim Ki” (Dağlarca, 2010: 144) isimli şiirdeki anlamın, insanın “hülya ederek” bulunduğu bilinç/duyuş düzleminden başka bir bilinç/duyuş düzlemine kayabileceği/akabileceği fikrinden beslendiğini söyleyebiliriz:

*O kadar kuvvetle hülya edeceğim ki,
Artık burda mevcut olmayacağım*

Burada dikkatimizi çeken bir diğer nokta ise Jung’un “Hissetmek ve düşünmek birbirlerine düşman olan iki işlevdir.” şeklindeki görüşünün düşündürdükleridir (Fordham, 2004: 48). Yukarıda değinildiği üzere “düşünme”nin ketlenmesi bir anlamda “hissetme”nin alabildiğine genişlemesi ve zenginleşmesiye şairin işaret ettiği bilinç, algının düşünce boyutunun kapatılıp his boyutuna sonsuz bir işlevsellik sağlanması, böylelikle hülya yoluyla yeni yetiler kazanılmış olmasıdır diyebiliriz. Kamil Eşfak Berki’nin Dağlarca şiirini “fiziğin şairin iç dünyasında aşılarak manevi âlem verilerinin yaşanması” şeklinde yorumlamasını da bu bağlamda değerlendirmek gerekir (Berki, 1993: 7).

Buraya kadar olan değerlendirmelerimiz, insan kişiliğini anlamaya yönelik bilimsel yaklaşımların tespitinden mümkün olduğunca yararlanmaktı. Ayrıca bu yaklaşımlara ulaştıran veriler olarak benzer duyulardan birini hatırlamanın Dağlarca'yı anlamak bakımından önemli olduğu kanaatindeyiz. Şöyle ki psikoloji çalışmalarında tasavvufi yaklaşımları dikkate alan bir psikiyatrist olan Mustafa Merter, bu yaklaşımları naklederken bunların Mevlânâ'nın görüşleri ile birlikte düşünülmesi gerektiğine işaret etmektedir. Mevlânâ, bu yoruma aşağıdaki ifadeleri ile âdeta destek olmaktadır:

“Düşünce ırmağının yüzeyi çer çöp taşır... Bazısı hoş, bazısı nahoş, su üstündeki tohum kabukları, görünmez bahçenin meyvelerinden düşmüş. Gel bahçenin ardındaki çekirdeklere bak, çünkü su, bu bahçeden kaynaklanır. Hayat ırmağının akışını görmüyorsan, gel bari düşünce ırmağında dalgalanan yosunları gör.” (Can 2001: 651)

Mesnevî'de yer alan bu ifadelerde, “düşünce ırmağı” olarak nitelenen insan düşüncesi/bilinci/duyuşundaki akışkanlık söz konusu edilmiştir. Yine aşağıdaki metinde benzer bir ifade şöyledir:

“Eğer sen hayat suyunun (ruh ırmağının) nasıl akıp gittiğini göremiyorsan, hiç olmazsa bir ırmağın kenarına otur da ırmağı seyret ve kendi ömrünün bir su gibi akıp gittiğini ve tükendiğini düşün! Şu nebatların, o suda sürüklenen kabukların, çer çöpün geçip gidişine bak; her şey gelip geçicidir.

Eğer su fazla gelirse, kuvvetli akacak olursa, üstündeki düşünce kabukları da çabucak geçer gider. Bu ırmak pek hızlı akınca, ariflerin gönüllerinde gam, kasavet de durmaz, çabucak geçer gider. Orada sudan başka, yani ilahi feyizden başka bir şey kalmaz...” (Can, 2001: 652)

Elbette bu son ifadede Dağlarca'da en azından açıkça rastlamadığımız bir başka nokta görülmektedir. Mevlânâ; bilincin, duyuşun ya da düşüncenin yoğunlaşarak arınmasından söz etmektedir. Böylelikle insan gönlünde gam, kasavet kalmayacaktır. Merter, Batılı psikoloji ya da psikanaliz çalışmalarında konunun bu yönünün hesaba katılmamasını eleştirmektedir. Merter'e göre “*İslam inancına göre zübde-i âlem* (evrenin özü) olması gereken ‘Hz. İnsan’ ve onun bilinci, sadece yatay değil, bir de dikey tekâmül potansiyeli olan bir süreçtir. Fakat pozitivist aydınlanma paradigması çerçevesinde bilinç, sadece merkezî sinir sistemi gelişiminin en uç noktası olarak görülüyor, yani dikey gelişim boyutundan soyutlanıyordu.” şeklinde eleştirisini dile getirmiştir (Merter, 2011: 50).

Transpersonel psikolojinin insan bilinci/duyuşu hakkında vardığı noktayı C. Tart şöyle özetlemektedir:

“İnsan bilinci, sabit ve değişmez bir durum olmayıp, sandığımızın çok ötesinde farklılıklar içerebilen bir ‘algılamalar silsilesi’dir. Sabitleşmiş bilinç durumu, mesela güncel alışılmış bilinç durumu, belirli alt sistemlerin oluşturduğu bir denge durumunu temsil eder. Bununla birlikte bu denge her an bozulmaya hazırdır. Farklı bilinç durumlarında ve değişik bilinç hâllerinde farkındalık/müşahede alt sistemi, kişinin kendisini ve çevresindeki dünyayı yoğunluk ve odaklaşma açısından değişik bir şekilde ‘aydınlattığı’ için, son analizde bilinç de algılanan çevre de mutlak değil değişkendir.” (Aktaran: Merter, 2011: 112)

Bu yaklaşımda işaret edilen hem bilincin/duyuşun/algının hem de algılanan çevrenin mutlak değil değişken olarak belirlenmesi, bizi ister istemez konunun sufizmdeki yorumlarına taşıyacaktır ki bu, Çocuk ve Allah’ı oluşturan duyuşun netleşmesine katkı sağladığını tahmin ettiğimiz önemli boyutlarından biridir.

Bilindiği üzere sufiler, vahdet-i vücud doktrininin anlaşılmasında halk-ı credit (yeni/den yaratma) kavramının önemine vurgu yaparlar. Akıl ve du-yularımız, şu varlıklar âleminde, kısa bir zaman içinde bile varlıkların devamlılık arz ettiği ve bu devamlılığın varlığın cinsine göre yıllarca sürdüğü izlenimi vermektedirler. Oysa mevcudat/varlık “her an yeniden bir yaratılış halinde”dir (Konuk, Tarihsiz: 19). Tasavvufi anlayışa göre, şehadet âlemi dediğimiz bütün mevcut varlıklar “ilahi isimler”in tecellilerinin gereği olarak her an “var” ve “yok” olmaktadır. İlahi isimler, varlıklar âlemi ile münasebeti bakımından iki kısımda ele alınmıştır. Mûcid, Muhyî, Mübdî, Rahman, Musavvir, Halik, Kayyûm ve benzeri isimler varlıkların vücud bulmasını, mazharların zuhurunu icab ettirir. Mümît, Dârr, Kahhâr, Kâbız ve benzeri isimler ise bu varlıkların, bu mazharların yok edilmesini, gizliliğe çekilmesini gerektirir. İsimler sıfatların, sıfatlar zâtın tecellilerinden ibarettir. Bu tecelliler birbiri ardınca vuku bulup her an yenilenmektedir. “O her an bir şey’nde, yani yeni bir tecellidedir.” (Rahman, 55/29) ayet-i kerimesi, sufilerin yorumuna göre “mutlak zat’ın bölünemeyen her bir anda tecellide olması manasına gelmektedir. İlahi isimlerin zahiri ve eseri olan “şeyler”, yani varlıklar da, isimlerin her bir andaki tecellilerinin biri ile var olmakta diğeri ile yok olmaktadır. Bu her bir anda varoluş ve yok oluşun, insanın duyuşunu ve akli idrakinin hudutlarını aşmış olması dolayısıyla bunu hissen müşahede edememekte ve aklen böyle bir kavramı ortaya atabilme durumunda bulunmamaktadır. Varoluş ve yokoluşun peşpeşe ve süratle vuku bulması insanın idrakinde varlıkların devam ettiği duygusunu vermektedir (Konuk, Tarihsiz: 20).

Bu kavramın daha iyi anlaşılmasını sağlayacak en iyi örnek çizgi film/animasyon teknolojisi olsa gerektir. Bilindiği gibi animasyonda herhangi bir basit hareketi oluşturan sayısız tablo vardır. Bizim süreklilik olarak algıladığımız şey, aslında bu tabloların yani yaratışın peş peşe ve süratle sunulmasından ibarettir. Bir hareket belki birbirinden küçük farkları olan binlerce tablonun hazırlanmasını gerektirir. Dağlarca'nın yapmış olduğu şey, keskin duyuş/görüş gücü ile bu küçük ayrıntıları yakalayıp söze dökmeyi başarmış olmasıdır.

Bu konuda son olarak Dağlarca duyuşuna ilişkin Jung'un insan tipleri konusundaki gruplandırmasından faydalanmak istiyoruz. Jung'a göre, dünyada kendimizi yönlendirmede (aynı zamanda iç dünyamızı da) kullandığımız dört işlev vardır. Duyularımız yoluyla algılama; duyuş (sensation); anlam ve kavrayış sağlayan düşünme (thinking); tartan ve değerlendiren hissetme (feeling) ve bize ilerideki olasılıklardan söz eden, bütün deneylerin etrafını çepçevre saran atmosfer üzerine bilgiler veren sezgi (Fordham, 2004: 42). Biz, Dağlarca'nın en güçlü tarafının burada sözü edilen duyuş yetisi olduğu kanaatimizden yola çıkarak Jung'un duyuş ve "duyulayan tip" tanımına dikkat çekmek istiyoruz.

Jung'a göre duyuş, bize duyularımız aracılığıyla ulaşandır. Duyu-algılama olarak duyuş, kendi nedeni olan nesneye bağımlıdır. Aynı zamanda alıcıya da bağımlıdır. Yalnızca diğer bir işlevin tamamlayıcısı olmaktan çok duyuşun egemen olduğu kişiden "duyulayan tip" diye söz edebiliriz. Bu tip, hiçbir zaman nesnel duyuştan uzak değildir. Diğer tiplerde, özellikle de sezgici tiplerde duyulanan şeylerin çoğu seyrek olarak bilince ulaşır. Örneğin sezgici tipler, sık sık bir vücutları olduğunu unuturlar ve kendilerini neredeyse uçacakmış gibi hissederek (Fordham, 2004: 50). Oysa "duyulayan tip", her şeyi olduğu gibi alır. Yaşam deneylerini ne eksik ne fazla aynen kabul eder. Yaşam deneylerinin çevresinde hayaller dolaşmaz. O, olayların derinlerine bakmak veya altındaki sırları araştırmak için düşünmez. Bir birdir, iki de iki. Herhangi bir değerlendirme yapmaz. Onun için önemli olan, duyuş gücü ve zevkidir. Bu nedenle bu tipten olanlar akılcı değildir. Duyularla olan deneylerinde çok az mantık vardır, hatta aynı şey farklı zamanlarda farklı bir duyuş uyandırabilir. Buna karşın aynı tiplerin genellikle olgular üzerindeki ısrarlı tavırları, sakın hatta duygusuz yaratılışları, bunların mantıklı insanlar oldukları şeklinde yanlış bir izlenim yarattığından, akılcı oldukları yanlışına düşülür. Duyulayan tipler çokça rahat, neşeli, eğlenceye düşkün insanlardır. Ancak tehlikeli yanları ise duyuları gereğinden fazla önemsemeleridir (Fordham, 2004: 50-51).

Sonuç

Çalışmanın başlığında işaret edildiği üzere, bir şairin kişiliğini yani “poetik-ben”/“şair-ben”i tam anlamıyla çözümlemenin imkânı oldukça sınırlı gözükmektedir. Nitekim kendisine bu konuda danıştığım bir psikoloji profesörü meslektaşım, gerçek anlamda bilimsel ve tutarlı verilere ulaşabilmek için, en az on yıllık bir sürece ihtiyaç olduğunu ifade etmişti. Çalışmanın zorluğu bir yana, yine de böyle bir sürecin sonunda elde edilecek veriler, akademisyenler için son derece ilgi çekici olurdu.

Bu çalışma ise Dağlarca gibi literatürde kendisinden sık sık anlaşılma zorluğu ile birlikte söz edilen bir şairi anlayabilmek için ön okuma olarak değerlendirilmelidir. Anlaşılan odur ki Dağlarca’nın, Jung’un yaklaşımlarından hareketle ifade etmek gerekirse bilincin D bölgesinden yani kolektif bilinç dışı alanından; transpersonel psikolojinin yaklaşımını dikkate aldığımızda ise algılamalar silsilesi şeklinde tezahür eden akan/kayan bir bilinç hâli üzere iken poetik-ben/şair-beninden konuşmakta, şiir inşa etmekte sonucuna varmak mümkündür.

Kaynakça

- ARPA, Yasemin, (2010), *Dağlarca ile... ‘Söz Kuşlarından Kalan Parıltı’*, İstanbul: Yazı Kitap.
- BERKİ, Kamil Eşfak, (1993), “Sezai Karakoç’un Sanat Görüşüne Giriş”, *Kayıtlar*, 36:7.
- BENNET, E. A., (2006), *Jung Aslında Ne Dedi?*, Çev. Işıl ÇOBANLI, İstanbul: SAY yayınları.
- CAN, Şefik, (2001), *Mesneviden Seçmeler-Cevahir-i Mesneviyye*, C. 2, İstanbul: Ötüken yayınları.
- DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü, (2010), *Çocuk ve Allah*, İstanbul: YKY.
- FORDHAM, Freida, (2004), *Jung Psikolojisinin Anahatları*, Çev. Aslan YALÇINER, İstanbul: SAY yayınları.
- GENÇTAN, Engin, (2002), *Psikanaliz ve Sonrası*, İstanbul: Metis yayınları.
- JUNG, Carl Gustav, (2012), *İnsan Ruhuna Yöneliş*, Çev. Engin BÜYÜKİNAL, İstanbul: SAY yayınları.
- KONUK, Ahmed Avni, (Tarihsiz), *Füsus’ul-Hikem Tercüme ve Şerhi II*, Haz. Mustafa TAHRALI-Selçuk
- ERAYDIN, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi yayınları.
- MERTER, Mustafa, (2011), *Dokuz Yüz Katlı İnsan*, İstanbul: Kaknüs yayınları.
- ÖZEN, Hayati, (1996), “Söyleşi”, *Tömer Çeviri Dergisi*, *Fazıl Hüsnü Dağlarca Dosyası*, 9:103-104.